

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Rytterskolen

Medlemsblad for

KARLEBO LOKALHISTORISKE FORENING

www.lokalhistoriske-forening.dk
16. årgang nr. 2. Sommer 2022.

Karlebo Lokalhistoriske Forenings medlemsblad, 'Rytterskolen' udkommer så vidt muligt 4 gange årligt og udsendes primært til foreningens medlemmer.

www.lokalhistoriske-forening.dk

Indhold:

S. 3: Formanden har ordet.

S. 4: En ikke helt almindelig fæstebonde i Karlebo.

S. 7: Hvad kan vi bruge arkiverne til?

S. 14: Kaptajn Jens Kusk Jensen.

S. 17: En lille opgave til læsere.

S. 18: 'En Ulykkelig Hændelse'.

S. 19: Kommende arrangementer.

Forsidefoto:

Relief af kaptajn Jens Kusk Jensen på hans gravsten på Nivå Kirkegård.

Foto: JEC

Foreningens bestyrelse 2022.

Formand:

Niels Storgaard Simonsen tlf: 2341 5440 niels.storgaard@email.dk

Næstformand:

Anna-Sophie Simony Dalgaard tlf: 2927 1928 asdalgaard@outlook.dk

Kasserer:

Brita Gersner tlf: 4914 4289 b.gersner@gmail.com

Øvrige bestyrelsesmedlemmer:

Merete Gøtzche tlf: 4828 0555 m.go@outlook.dk

Flemming Jappsen tlf: 5124 5338 fl.jappsen@gmail.com

Peter Aarby tlf: 4914 5281 paarby@post.tdcadsl.dk

Henrik Teileskov tlf: 4914 3752 teileskov@post.tele.dk

Suppleant 1 og webmaster:

Bjørn Sandberg tlf: 6130 2980 bjoern.sandberg@gmail.com

Suppleant 2:

Jan Uldal Niemann tlf: 7170 6383 niemann@kabelmail.dk

Redaktør: Flemming Jappsen – Holtebakken 49 -2990 Nivå

Tlf.: 5124 5338 – fl.jappsen@gmail.com

Layout/grafik: Jens Erik Christiansen – Åtoften 131, 2990 Nivå

Tlf.: 4144 4062 – jensec2990@gmail.com

Tryk: 500 eksemplarer,

ISSN:1904-853X

Deadline for næste udgave af medlemsbladet er 1. september 2022.

Materiale til redaktøren modtages gerne elektronisk.

Eftertryk er tilladt efter aftale med redaktøren.

Formanden har ordet

Nu kan vi atter se fremad

Forstået således, at vi – efter to års mildt sagt unormale forhold p.g.a. Corona-pandemien – nu forventer at kunne gennemføre hele vort årsprogram som planlagt. Og vi er jo for længst begyndt at afvikle de mange og gode lokalhistoriske tilbud som **Program 2022** indeholder. Der har også været en pæn deltagelse, og vi glæder os til at se mange af jer medlemmer fremover. Hele programmet kan ses på foreningens hjemmeside: **lokalhistoriske-forening.dk**. Har man ikke en computer, så kan man se programmet frem til 1. oktober i dette blad.

Busturen den 19. juni til Andelslandsbyen Nyvang har vi arrangeret, fordi vi gerne ville vise, hvorledes livet udfoldede sig engang, når man boede på landet, også her i kommunen. Vi har, trods den stærke tilflytning til området, heldigvis stadigvæk en kommune med en virkelig dejlig natur. Men det liv, der udfolder sig her, er ikke længere noget, der blot antydningvis kan forbindes med det liv, som kendtes før 1970-erne.

I tilslutning hertil vil jeg - under byvandringen den 15. september i Karlebo Landsby- forsøge at påvise netop denne væsentlige forandring i landsbyens økonomiske og sociale liv. Men her vil jeg så tillige gå et skridt videre og omtale de ganske væsentlige forandringer, der er sket i landsbyen gennem flere hundrede år.

Vi har i bestyrelsen besluttet, på forskellig vis, at gøre en indsats for at skaffe flere medlemmer. Det vil vi gerne hermed også opfordre jer medlemmer til at bidrage til. Tal med familie, naboer og venner om det ikke kunne have interesse for dem at blive medlemmer af Karlebo Lokalhistoriske Forening? Vi er stadigvæk en af landets største lokalhistoriske foreninger med mere end 600 medlemmer. Og vi modtager også jævnligt nye indmeldelser. Men fraflytninger og især livets afslutning for en del medlemmer gør, at det lige nu er svært at fastholde medlemstallet.

I ønskes alle en rigtig god sommer!

Med venlig lokalhistoriske hilsen

Niels Storgaard Simonsen

Formand

En ikke helt almindelig fæstebonde i Karlebo.

Af Jens Erik Christiansen

Den 9. januar 1709 døde Hans Povelsen, der var fæstebonde i Karlebo. Han blev 54 år.

Som loven foreskrev, skulle boet efter ham gøres op og fordeles mellem hans enke, Inger Sørensdatter, og de 4 efterlevende børn: en søn på 23 år og 3 døtre på henholdsvis 16, 13 og 9 år. 4 børn var døde som små.

Ved en såkaldt registrerings- og vurderingsforretning skulle alt på gården værdisættes, og det har været noget af en opgave vurderingsmændene har været på, for den i dag svært læselige opgørelse i skifteprotokollen fylder 15½ side.

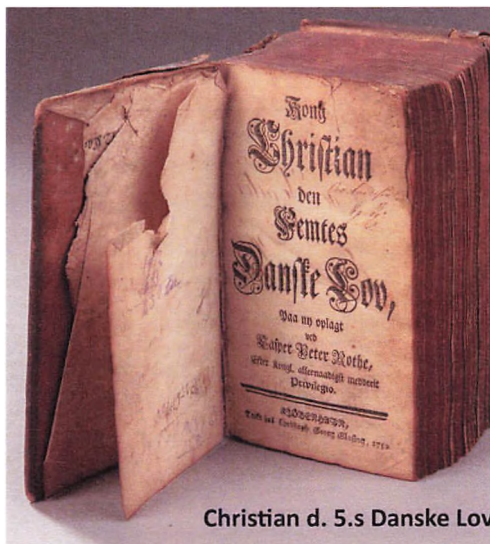
Skifteopgørelsen blev fulgt op af en auktion over mange af de genstande, boet rummede. Den fandt sted den 10. maj. Pengene, der indkom, kunne så fordeles mellem arvingerne.

To lokalhistorikere har omtalt lidt af det, Hans Povelsen efterlod sig. Mogens Wellendorf har hæftet sig ved boets bogsamling. Det har formentlig ikke været unormalt, at bønder ejede bøger på dette tidspunkt, hvor mange har kunnet læse. I givet fald har det drejet sig om få bøger: en Bibel eller Det nye Testamente, måske en salme-

bog og måske en postil [prædikensamling] eller to.

Hans Povelsens 'bibliotek' bestod af 19 bøger, de fleste med religiøst indhold, men også Christian d. 5.s Danske Lov [samlingens dyreste], "*1 gl. Bog om Ald Verdens Beskrivelse paa Latin, Dansk og tydsk*", 2 bøger på latin og 3 bøger, hvis titler Wellendorf ikke har kunnet tyde. Om de latinske bøger kun var pral, eller om han vitterligt har kunnet læse dem, ved vi ikke, men det kan ikke udelukkes.

I sin bog '*Fra fæstebonde til selvejer. Træk af bondestandens historie*

Christian d. 5.s Danske Lov

på Hørsholm Distrikt', nævner H.C. Rosted nogle af de genstande, der var under hammeren på auktionen. Det drejede sig om: " (...) *adskillige sølvbægre, sølvskeer, tinfade, og tintallerkener samt køkkensager af kobber, messing og malm. Der var en stor mængde dækketøj, og af hans gangtøj nævnes en skindvest med 47 sølvknapper, et par skindbukser med 12 sølvknapper foruden en kjortel med ræveskinsfor. Han ejede en stok med sølvknap, en hirschfænger [stor jagtkniv eller kort sværd] med sølvbeslået gehæng og en kårde med sølvgreb. Der var ikke mindre end 37 dyner og mange sengeomhæng.*"

Boets værdier blev opgjort til godt 2077 Sdl. [Sletdaler] og gælden til godt 298 Sdl., så der til deling mellem arvingerne blev en slutformue på 1779 Sdl. Hvor stort eller lille et beløb, det er, kan vi ikke umiddelbart afgøre. Men vi er i den heldige situation, at vi kan sammenligne med andre fæstebønders formueforhold på nogenlunde samme tidspunkt. Museumsinspektør Hans Jørgen W. Jensen fra Hørsholm Lokalkarkiv har i forbindelse med en artikel, *'Var de så fattige – bønderne før landboreformerne?'* gennemgået 25 skifter efter fæstebønder under Hørsholm Gods i perioden 1731 - 1735. I 4 af skifterne var der en slutgæld på over 100 Sdl., og i 8 en gæld mellem 0 og 100 Sdl. I 8 skifter

var der en slutformue på 0 til 100 Sdl., i 4 var den på 101 til 200 Sdl., og i et enkelt skifte lå slutformue på mellem 300 og 400 Sdl.

Disse tal viser, at Hans Povelsen blandt fæstebønder på Hørsholm-egnen har været en velhavende mand.

En opgørelse år 1700 siger, at der i hele Hørsholm Amt kun var 7 gårde, der var restancefri og med mangelfri bygninger og besætninger. Af dem lå de 3 i Karlebo Sogn, nemlig Jellerødgård, Hans Arildsens gård i Niverød og Hans Povelsens gård i Karlebo.

Hans anseelse og velstand kommer også til udtryk på en anden måde: I valget af faddere ved børnenes dåb, og af hvem der skulle bære barnet. Det var personer med titler som assessor [bisidder, meddommer] i København, slotsforvalter på Frederiksborg Slot, ridefoged ved slottet i Hørsholm, birkefoged i Niverød, og ved to af barnedåbene var det *"Vel Edle Fru Amptsforvalterske"*, der bar.

Men hvorfra stammer Hans Povelsens relativ store formue? Et sted står han nævnt som sognefoged, men hvilke opgaver en sognefoged varetog på dette tidspunkt, ved man ikke præcist. Det har varieret fra sted til sted. Måske har han haft en slags politimyndighed, hvilket kan forklare, at Christian d. 5.s Danske Lov indgik i hans bogsamling. Måske har han haft noget at gøre med fordelingen af ho-

veriet blandt fæstebønderne.

Han må have været ansat af Hørsholm Gods, og selv om det formentlig har været en lønnet funktion, har det næppe været så vellønnet, at han har kunnet samle sig en betydelig formue.

Sognefogeder i alle landets sogne blev i øvrigt først indført i 1791.

Måske kommer vi en forklaring nærmere ved nogle oplysninger i Karlebo Kirkebog. Her er i forbindelse med to af hans børns dåb tilføjet *'Eskmand'* efter hans navn. Og ved en dåb, hvor han var fadder, står der *'Eskmand'* før hans navn.

Ordet *Eskmand* finder vi forklaret i Moths Ordbog (se faktabox). Her står at en *'Eskmand er en fribyter'*, der igen forklares som *kaper*, der: *'Kaldes det at mand har forloft af Kongen at tage fjentlige skibe op og beholde dem.'*

Det forekommer ikke usandsynligt, at Hans Povelsen har været kaper. Den skånske Krig (1675 – 1679) fandt sted, da han aldersmæssigt var i begyndelsen af 30'erne, og her kan han have været besætningsmedlem på et kaperskib, der har opbragt et eller flere fjendtlige (svenske) skibe. Efter et sådant godt nok statsanerkendt sørøveri, blev der uddelt prispenge til mandskabet efter et forud aftalt system. Det skete normalt som kontant udbetaling, så han har formentlig købt sine værdifulde genstande for en del af de penge,

han havde tjent som kaper.

Som velhavende blev han ikke begravet på kirkegården, som fæstebønder normalt blev. Det fremgår af en fortegnelse i Karlebos ældste kirkebog fra 1692 – 1767. Her opregnes, hvem der blev begravet inde i kirken fra 1639 til 1726. Under nr. 19 står: *"Tvende Stoele fra X: gangen under en Slet Steen* [glat sten, dvs. uden indskrift] *Er Sl: [salig] Hans Povelsen Sognefoged her i Byen nedsat under Manfolckestoelene 1709 in Januario.* [Mandfolkestolene stod i kirkens højre side]" Citatet her stammer fra Mogens Wellendorfs hæfte: *Begravelserne under Karlebo Kirkes guly*, udgivet af Karlebo lokalhistoriske Forening i 2009.

Faktabox.

Moths Ordbog er udarbejdet af embedsmanden Mathias Moth, der levede fra 1649 til 1719. Han samlede ord og vendinger fra almindelig brug af sproget. Alle ord kom med, også de 'uartere'.

Hans ordbog kom til at fylde mere end 60 håndskrevne foliobind (største bogformat), men var på det tidspunkt for dyre at trykke. De blev derfor anbragt i Det kgl. Bibliotek og fandt kun nogen anvendelse hos andre ordbogsforfattere.

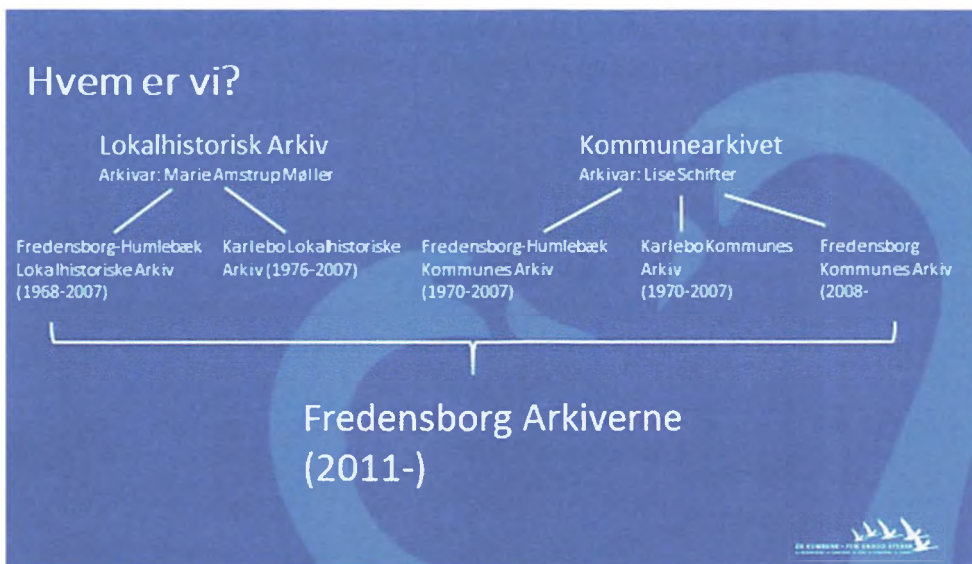
Men i 2013 blev ordbogen omsat til maskinskrift og lagt på Internettet af Det Danske Sprog- og Litteraturselskab.

Værket betragtes som noget helt enestående også i internationalt perspektiv.

Hvad kan vi bruge arkiverne til?

Af: Marie Amstrup Møller, Arkivar, Fredensborg Arkiverne.

Artiklen er skrevet med udgangspunkt i et foredrag holdt i Egedalskirken i april 2022. Det er introduktion til Fredensborg Arkiverne og til, hvordan du selv kan komme i gang med at bruge dem.

I den nordligste ende af Fredensborg Rådhus, Egevangen 3B i Kokkedal ligger Fredensborg Arkiverne. Navnet dækker over, at man her finder både det lokalhistoriske arkiv og kommunearkivet. Begge arkiver rummer også arkiver fra de to forgængerkommuner Karlebo og Fredensborg-Humlebæk. Kommunearkivet og Lokalhistorisk arkiv har hver deres arkivar tilknyttet. Udover de to arkivarer har vi en arkivmedarbejder og syv frivillige, der kommer fast hver uge.

Hvad er et arkiv?

Ordet arkiv har to betydninger. Dels dækker det over en samling af historiske dokumenter, dels er det det sted, hvor de fysisk er samlet. Fredensborg Arkiverne er således det fysiske samlingssted for mange små arkiver: Brønsholmdals Arkiv, Marie Hammers Arkiv, Teknisk Forvaltnings Arkiv osv.

Der findes tre typer af arkiver:

Rigsarkivet: Statslig institution under Kulturministeriet, omfatter også det, der tidligere hed Landsarkivet. Arbejder jf. Arkivloven. Her findes den offentlige administrations arkivalier fra stat, regioner og evt. kommuner. I vores kommune er det meste materiale fra før 1970 indleveret på Rigsarkivet.

Stadsarkiver/kommunearkiver/§7-arkiver: Kært barn har mange navne, men de dækker over det samme: I arkivlovens §7 nævnes muligheden for, at kommunerne kan vælge at oprette deres eget arkiv, frem for at indlevere til Rigsarkivet. Det har man gjort i Fredensborg – og i forgængerkommunerne. Her bevares dokumenter skabt af den kommunale forvaltning i overensstemmelse med arkivloven.

Lokalarkiver: Arkivmateriale skabt af privatpersoner, virksomheder og foreninger i et afgrænset lokalområde. Der findes ca. 550 lokalarkiver i Danmark, som også omfatter fx arkiver i selvejende institutioner, foreningsdrevne arkiver eller arkiver tilknyttet bibliotek og museum. Alt arkivmaterialet er offentlig ejendom. Alle kan bruge materialet og intet må sælges. Der er ingen lovgivning, der dikterer, hvad der skal bevares, den vurdering er op til det enkelte arkiv.

Arkivets arbejdsområde

- Indsamling
- Registrering
- Bevaring
- Formidling

Fredensborg Arkiverne laver kun i begrænset omfang opsøgende indsamling, men vi sidder klar til at rådgive dig, hvis du har materiale, som du gerne vil indlevere. Når materialet er modtaget, sorteres og registreres det. Dvs. alle me-

talclips og plastikchartekker frasorteres, der foretages evt. kassation i materialet, hvorefter det pakkes i syrefri papirlæg og kasser, så papiret får bedst mulige opbevaringsforhold og kan bevares for eftertiden. Vi digitaliserer desværre ikke indleveret materiale, det har vi ikke ressourcer til. Når materialet er registreret, kan det søges frem via arkivets database Starbas og bestilles til læsesalsbrug.

Vi bruger desuden selv det indleverede materiale i vores formidling. Fx når der skrives bøger og artikler, holdes foredrag, laves byvandring, udstillinger mm. Arkivet er vores fælles hukommelse – også for fremtiden. Det er her, vi bevarer den del af vores lokale kulturarv, som findes på papir.

Hvad finder man i arkivet?

Arkivet råder over en stor mængde arkivalier. Lokalhistorisk arkiv har ca. 600 hyldemeter papirarkivalier i kælderens, mens Kommunearkivet har ca. 1300. Dertil kommer godt 400 hyldemeter, som er indleveret til Rigsarkivet. Fælles for alle arkivalietyper er, at de skal bestilles hos en arkivar, som herefter finder dem frem. De må benyttes på læsesalen, men må ikke forlade arkivet. Vi hjælper gerne med kopier af relevante dele.

I arkivet finder du:

Papirer: En stor del af arkivalierne er papirarkivalier. Der er både personlige papirer, foreningspapirer, tekniske sager, socialsager og meget andet.

Billeder: Vi har en stor billedsamling på ca. 50.000 billeder. Vi scanner løbende billeder for at gøre dem tilgængelige. Ca. halvdelen er indscannet og ligger på arkiv.dk, hvor de kan søges frem.

Udklip: Arkivet har en meget stor udklipssamling. Ca. 60 hyldemeter med udklip fra bøger og aviser, hvor du kan finde oplysninger om personer, huse, foreninger, virksomheder og meget, meget andet.

Aviser: Udover udklipssamlingen har vi også indbundne lokalaviser fra 1890'erne op til 1990'erne, som kan bestilles og benyttes på læsesalen

Desuden har vi en del endnu uregistrerede film og lydoptagelser.

Tilgængelighed

Selvom arkivalierne er offentlig ejendom er der visse begrænsninger. For at beskytte privatlivets fred, er der ved lov vedtaget forskellige frister på, hvornår indleveret materiale må tilgængeliggøres og stilles til rådighed.

Arkivalier, der indeholder personfølsomme oplysninger om fx økonomi, race, religion, politiske og foreningsmæssige forhold, strafbare forhold, helbredsforhold, seksuelle forhold og sociale forhold klausuleres med 75 år fra de er indleveret. Er det meget gamle arkivalier med personoplysninger der indleveres, skal personen de omhandler som minimum have været død i 10 år.

De fleste offentlige arkivalier bliver tilgængelige efter 20 år, det samme gælder foreningsarkiver. Men der er altid mulighed for at søge dispensation til at se materialet. I så fald går arkivarerne ind og laver en konkret vurdering af det efterspurgte materiale.

Hvad angår billeder følger vi GDPR lovgivningen (persondataforordningen) og har stramme retningslinjer for, hvad der offentliggøres. Er billederne under 75 år gamle bliver der således taget en vurdering af hvert enkelt billede, før det evt. gøres tilgængeligt på nettet.

Du kan således roligt indlevere materiale og billeder til arkivet uden at frygte for, at vi lægger det på Facebook i morgen.

Hvad skal vi gemme?

Det er arkivarernes evige dilemma. Mens kommunearkivet har et lovgrundlag at læne sig op ad i forhold til bevaring og kassation, står det lokalarkivet frit for at sortere ud. For selvom vi gerne vil gemme meget, kan vi ikke gemme alt, for så risikerer vi, at det allermest væsentlige forsvinder i mængden.

Som arkivarer kommer vi med et kvalificeret bud på, hvad der er bevaringsværdigt, men har vi ret? Vi ved ikke, hvad fremtiden bringer og hvilke arkivalier, der måtte have interesse om 100 og 200 år. I de seneste år, har det særligt været materiale om klima og pandemier, der har haft offentlighedens og forskernes interesse, og så er det jo heldigt, at der er bevaret meget om de to emner.

Jf. arkivloven bevares fx socialsager ud fra fødselsdatoer 01. 11. 21. og 31, men hvad med alt det materiale, der vedrører dem, som er født på månedens andre 28 dage? Det er måske ikke væsentligt her og nu, men måske bliver det det på sigt, og så er der pludselig opstået huller i historien.

Generelt set vil vi som arkiv helst selv have lov at tage vurderingen af, hvad vi mener er bevaringsværdigt. Derfor vil vi hellere have, at du indleverer en masse, end at du selv sorterer ud på forhånd. På den måde får vi den bedst mulige baggrund for at udvælge det, vi vurderer er det allermest relevante.

Kildernes brug og værdi:

Avisarkivet: Udklip og andet trykt materiale

Billedarkivet: Øjebliksdokumentation

Papirarkiv: Mange arkivskabere, dyk ned i personhistorien.

Realregister: Kildeoversigt. Hvor kan du læse mere

Kirkebøger: Slægtsforskning

Hvad kan forskellige kilder bruges til?

Når man arbejder med arkivalier, kan det være en stor fordel at overveje, hvad oplysningerne skal bruges til. Det der er en god kilde til én ting, er ikke nødvendigvis en god kilde til andet. Derfor følger her en kort beskrivelse af forskellige kildetyper, og hvad de kan bruges til.

Udklipssamlingen: Arkivets udklipssamling indeholder trykt materiale om både personer, ejendomme, foreninger og begivenheder. Samlingen er emneopdelt, så det er nemt at finde alt, hvad der fx vedrører skoler. Vi gemmer ikke alt hvad der står i avisen, men har foretaget en udvælgelse af, hvad vi finder væsentligt. Udklip er en rigtig god kilde til årstal og begivenheder. Det er den hurtige indgang til fakta, og man kan som regel stole på det, der står.

Billedarkivet: Et billede er en øjebliksdokumentation, hvor tiden fryses i et motiv. Det giver os et visuelt indblik, og er det ekstra lag, som de skriftlige kilder mangler. Billedet er en fantastisk kilde til at vise fx tøj, vaner og dagligliv. I dag er det nemt at lægge filtre på sine billeder og rette dem til efter behov på computeren. Indtil for 25 år siden var billedmanipulation ikke så almindeligt - eller i hvert fald lettere gennemskueligt, og derfor kan man langt hen ad vejen stole på det, man ser.

Papirarkivet: I papirarkivet ligger det personlige lag. Det er her det bliver skægt, når fortidens mennesker kommer til orde og giver et indblik i deres følelser og tanker gennem fx breve og dagbøger. Her er der rig mulighed for at dykke

ned i personhistorien, foreningshistorien eller institutionshistorien. Samtidig er det her, man også altid skal have for øje, i hvilken sammenhæng kilden er skabt og spørge sig selv, hvem den intenderede læser er. Den sammenhæng kilden er blevet skabt i viser ofte, hvad formålet med kilden var, og det er her vigtigt at have for øje, om der har været en særlig agenda.

Realregister: I Fredensborg Kommune har vi et omfattende realregister. Det findes på arkiv.dk, hvor man skal søge på *Tursøs Realregister* og klikke på *kilder* i nederst i skærmens højre side. Realregistret er en oversigt over, hvad der er sket i og skrevet om Fredensborg Kommune (og forgængerkommunerne) fra istiden og op til 2017, hvor registret senest er opdateret. Der er tale om afskrifter, som kan indeholde fejl, og man bør derfor altid opsøge den kilde, der henvises til. Men det er en utrolig god indgang til at danne sig overblik over, hvad der er sket hvornår. Realregistret er nemmest at bruge, hvis man benytter søgefeltet i dokumentets øverste højre hjørne.

Kirkebøger: Vil man bedrive slægtsforskning, er kirkebøgerne en god måde at komme i gang på. Mange af dem findes i digitaliserede udgaver på arkivalieronline.dk. Kirkebøgerne indeholder oplysninger om fødsler, dåb, konfirmationer, vielser og begravelser – ofte tilsat ekstra oplysninger om beskæftigelse, steder osv. Det er et omstændigt arbejde, men her kan man for alvor lege detektiv i sin egen historie.

Gå på opdagelse i din historie:

Arkiv.dk: Lokalarkivernes nationale billeddatabase

Starbas.net: Søg i arkivets samling

Arkivalieronline: Kirkebøger, folketællinger, skifteprotokoller mm.

Har du fået blod på tanden?

Hvis du gerne vil vide mere om dit lokalområde, vil i gang med at slægtsforske, eller bare har fået lyst til at se på gamle billeder, er her lidt inspiration til at komme i gang.

På **arkiv.dk** finder du lokalarkivernes nationale billeddatabase. Her kan du finde billeder fra hele Danmark – inkl. ca. 25.000 fra Fredensborg Kommune. Du kan gøre dig selv en tjeneste ved at trykke på **Udvidet søgning** og indstille **Arkiv** til *Fredensborg* og på den måde indsnævre din søgning.

Hvis du vil søge materiale frem i arkivet, skal du gå ind på **starbas.net** og vælge Fredensborg Kommunes våbenskjold. Så kan du ved hjælp af forskellige søgeord se, hvad vi måtte have i arkivet og bestille det til brug på læsesalen. Bemærk: Der foregår løbende registrering i Starbas. Finder du ikke det du søger, så send os en mail, så skal vi prøve at hjælpe dig videre.

Arkivalieronline.dk er en tjeneste under Rigsarkivet. Her kan du fremsøge originale dokumenter, som kirkebøger, folketællinger og tinglysningsbøger og meget andet. Når man først er kommet i gang, er der meget spændende viden at hente her – særligt for slægtsforskere.

Fredensborg Arkiverne

- Husk os når du rydder op!

- Fredensborg Rådhus, Indgang F
- Åbent mandage 11-17
- Kontakt: arkiverne@fredensborg.dk
- Facebook: Fredensborg Arkiverne

Hvis du har spørgsmål, er du er altid velkommen til at kontakte arkiverne eller kigge forbi i vores åbningstid mandage 11-17 – eller efter aftale.

Kaptajn Jens Kusk Jensen

Af Jens Erik Christiansen

Umiddelbart øst for indgangsdøren til Nivå Kirke står en gravsten med følgende indskrift:

KAPTAIN
JENS KUSK JENSEN
R. S.V.
*8-2 1866 - +23-10 1936
OG HUSTRU
ELSINE MARIE
FØDT WIBROE
*25-5 1892 - +28-5 1943

(Desuden navne og datoer for fødsel og død på en søn og svigerdatter)
Nederst på stenen står:

DANSKE REDERE, NAVIGATØRER
OG SØFARTSINSTITUTIONER
REJSTE DETTE MINDE

Men hvem var han?

Han blev født på Mors, hvor faren var gårdejer. Det var forventet, at han også blev landmand, men han ville til søs. Det blev diskuteret meget i familien, men - som han selv fortæller - afsluttede en farbror diskussionen med at sige: *"Lad ham endelig stikke af; han kommer nok snart igen."* Det gjorde han dog ikke!

Som 17-årig fik han sin første hyre på skonnerten 'SKJOLD' af Thisted. 13 år senere blev han kaptajn på samme skib.

Han havde forinden taget styrmandseksamen og havde været på langfart med store sejlskibe. For at lære sprog tog han hyre på engelske og tyske skibe.

11 gange rundede han Kap Horn, Sydamerikas sydspids, hvor farvandet pga. ofte meget hårdt vejr især var frygtet af søfolkene på sejlskibene.

4 gange oplevede han skibbrud. Den første gang om bord på en engelsk bark. 700 sømil fra land udbrød der brand i lasten, der bl.a. indeholdt 200 kasser dynamit. Da det viste sig umuligt at slukke ilden, gik mandskabet i skibets 3 redningsbåde. Herfra oplevede de, at skibet sprang i luften. Den ene redningsbåd forsvandt, mens folkene i de to andre heldigt blev reddet af en amerikansk hvalfanger.

I 1893 blev han gift med sin forlovede gennem 8 år, Kirsten Sørensen. Sammen fik de to sønner, men efter alvorlig sygdom døde hun i 1915.

I 1919 giftede han sig med Elsinie Marie Wibroe fra Helsingør. De fik sammen en datter og en søn.

Efter næsten 40 år som aktiv sømand besluttede han i 1922 at gå i land og i 1923 købte familien et beskedent hus i Nivå, Niverødvej 5. Vel ikke det mest oplagte sted for en gammel søulk at slå sig ned. Meget søfart er jo ikke forbundet med Nivå.

Men midlerne har været begrænsede, da han ingen pension havde og måtte leve af renterne af en opsparat kapital. Og så har der vel også været et ønske om at bo i nærheden af morforældrene i Helsingør.

Som næsten konstant på langfart har han ikke kunnet deltage aktivt i samfundslivet, men som 'landfast' i Nivå lod han sig indvælge i Karlebo Sogns menighedsråd.

Fra 1929 og til sin død var han ansat som søfartskyndig ved Søfartsmuseet på Kronborg.

Huset på Niverødvej 5 ca. 2010. Bemærk navneskiltet over døren. I 1897 forliste han med 'SKJOLD' i Thyborøn kanal under en storm, ikke pga. dårligt sømandskab, men fordi en ankerkætting sprang. Skiltet er sikkert skyllet i land, og han har ønsket at bevare det, fordi skibet havde betydet så meget for ham. Nye ejere af huset har taget det ned i forbindelse med en ombygning.

Foto: Hans Ramhede. Fredensborg Arkiverne.

Men det var ikke fordi, han havde sejlet i næsten 40 år, havde rundet Kap Horn 11 gang og overlevet 4 skibsforslis at søfartsorganisationer rejste ham et minde på Nivå Kirkegård. Det var pga. af en bog, han udarbejdede: **'Haandbog i praktisk Sømandsskab'**.

Omkring 1890 var han styrtet ned fra rigningen og havde måttet holde sig i køjen et stykke tid. Og jeg *"... benyttede Tiden, hvor jeg ikke kunde arbejde til at tegne og nedskrive en Del af det, der var mest Brug for i danske Skibe, til eget Brug,"* som han skriver et sted.

Efter mange opfordringer og nogen besvær fik han udgivet 'Haandbogen' i 1901 i 2.000 eksemplarer.

6 år senere kunne han udsende en forbedret udgave med et oplag på 2.500. Nogen guldgrube var det dog

ikke. Hans overskud var på 87 kr.

I 1916 kom 3. udgave og i 1924 den 4. og sidste, der inklusiv et tillæg om sejlsmagerarbejde er på over 400 sider.

Bogen indeholder et væld af store og små instruktive tegninger, for han var fra begyndelsen klar over, at meget lettere lader sig forstå gennem en tegning end gennem mange ord.

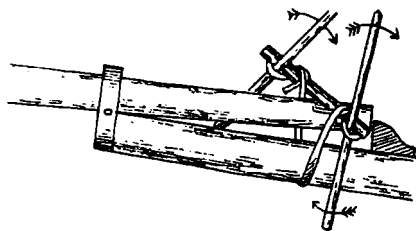

Fig. 257. Spansk Vindse, anvendt til at tvinge en Klyverbom paa Plads.

Bogen, der betegnes som et hovedværk i maritim dansk litteratur og kaldt 'Sejlskibssømandens Bibel', er efter krigen blevet genoptrykt i mindst 6 oplag, sidst i 2014. Mon ikke eleverne på vore skoleskibe er blandt læserne.

I 1922 udgav han *'Sømandsskab for Baade og mindre Fartøjer'*.

Omkring 1930 nedskrev han sine erindringer, men de blev først trykt og udsendt af hans søn, Jens Emil Kudsk Jensen i 1995 med titlen *'En Sømands Oplevelser i Fred og Krig'*. Er man interesseret i at læse om det ofte farlige liv på sejlskibe, kan bogen varmt anbefales.

En lille opgave til læserne.

I mange skrifter med forskelligt indhold findes opgaver til fornøjelse for læserne. Det kan f.eks. være i form af kryds-og-tværs'er og soduko'er. Det vil vi naturligvis ikke stå tilbage for. Derfor denne lille opgave: **Gengiv nedenstående i kort form og i moderne sprog og indsend det til redaktionen.** mail: fl.jappsen@gmail.com Så vil det måske blive bragt i næste nr. af 'Rytterskolen'.

Det drejer sig om et brev, amtsforvalteren over Hirschholm (Hørsholm) Amt, O. Holm, d. 25. februar 1768 sendte til enkedronning Sophie Magdalene, der havde amtet som gods. Hun har dog næppe selv læst det. Det havde hun folk til.

En lille hjælp: I 1733 var der indført stavnsbånd i Danmark, hvilket her i 1768 betød, at ingen mænd mellem 4 og 40 år uden tilladelse måtte forlade det gods, hvor de var født.

God fornøjelse.

JEC.

Paa Amtet og i Weinbrød Bye har i nogle Aar tient, og tiener endnu en fremmed af Liv Garden tilføeds, som er en Normand og en god Arbeydere, der tillige haver Arve Gods Midler fra Norge, og har endnu 2de Aar tilbage at tiene udi, ved Garden, Hvilken Karl vil ægte Koenen som er Encke i Gaarden i bemeldte Weinbrød, mens hand fra Garden enten kunde blive afskediget eller faae frie Seddel.

I anledning heraf, har ieg ogsaa nyelig udi Kiøbenhavn talt, saavel med Oberst Lieutenanten, som Karlens Compagnie Chef ved Regimentet, der ikke kunde erklære paa

anden Maade i denne Sag, end at en Karl fra Amtet bliver given for bemeldte Garde og Normand Ole Andersen, som da skulle strax faae hans Afskeed, til at tage baade Encken og Gaarden.

Da ieg nu gjerne ønskede at beholde Ole Andersen i Amtet og ved Gaarden i Weinbrød og her er en Karl af Amtets Folck Nemlig Christopher Bentsen 20 Aar gammel, føed i Sandbiery Bye og i det Huus der ligger med Hoverie och landgilde til Søllerøds Kircke, og derfor efter hands Pligt og Skyldighed ikke vil viide at pleye Føde Stauns Rett her til Amtet men egenraadig

gaar og tiener uden for Amtet hvor han vil, uden ieg nu egentlig veed hvor hand er, men formeener til denne Tieneste i Garden, at faae ham Vidtløftig opspurgt.

Saa falder herved min Allerunderdanigste Forespørgsel og som en Karl Christopher Bentsen fra Sandbiørg ved Erfaring om hans opholds Sted maae gives til Liv Garden til foeds, for at tiene der i 6 Aar, og efter saadan Tieneste at indkome igien til Amtet, baade hans yngre Brødre, der ellers begynde at træde i hans Fodspor, til advarsel og nogen oplysning om, at de virkelig ere dette Amt tilhørende, da ingen anden eller intet andet Amt, gjør nogen Prætention paa dem, og Ole

Andersen til afløsning for at blive ved Encken og Gaarden?

Sagen og byttet synes ellers saameget meere fordelagtig for Amtet, som derved faaer vidst en Mand til at blive paa Amtet, imod at de, som saaledes begynder at tiene uden for det, i Indbildning at de kand gjøre hvad de vil Aldrig bliver stadige, eller gjør deres Føde Staun got, uden som skeer, at denne Tour med Christopher Bentsen, kand medføre nogen Virkning hos Ham og hans Brødre og andre Liigesindede Kale til at blive hørig og lydig herefter.

I den allerdybeste Soumission forbliver ieg til min Død.

O. Holm

Den originale tekst findes på Rigsarkivet og er afskrevet af Mogens Wellendorf i hvis arkiv i Fredensborg Arkiverne, den kan ses.

'En Ulykkelig Hendelse'

Endnu lidt hjernegymnastik, men noget lettere:

Anno 1666 den 9 October er holden Richtig Schiffte og Deeling udi Sahl. Hans Jensen Gaard i Karleboe, huilcken af en Ulykkelig Hendelse aff Schiere (Skære) Møllevinger bleff skaded saa Hand dereffter sammesteds Hendøde.

(Fra Hørsholm Lens skifteprotokol 1660 - 1669. Også hentet i Mogens Wellendorfs arkiv.)

Kommende arrangementer

Søndag den 19. juni kl. 11.45 – ca. 18.00

Bustur til frilandsmuseet Andelslandsbyen Nyvang

Et levendegjort museum fra perioden 1880-1950 fyldt med arbejdende mennesker, aktiviteter og udstillinger. I Andelslandsbyen Nyvang ved Holbæk kan man opleve livet og hverdagen i en lille andelslandsby. Der er brugsforening, andelsmejeri, kirke, landsbyskole, husmandssted, værksteder, butikker og meget mere. Rundvisning af omkring et par timers varighed. Deltagelsen er **gratis og kun for medlemmer**.

Afgang fra **Nivå Station kl. 11.45** og **Kokkedal Station ca. kl. 12.00**. Hjemkomst **ca. 18.00**. Tilmelding kan først ske fra **onsdag den 8. juni**. Nærmere herom vil tilgå.

Torsdag den 25. august kl. 18.00-20.00

Besøg på Håndværkermuseet i Hørsholm

Rundvisning på museet, der er indrettet i Hørsholm Møllens bygninger. Her har medlemmer fra Håndværkerforeningen de sidste 25 år indrettet et enestående kulturhistorisk museum, med en meget omfattende samling af genstande fra forskellige håndværk. Men der er også en samling af kirurgiske instrumenter fra det for længst nedlagte Usserød Sygehus, en genopstilling af interiøret fra det gamle Hørsholm Rådhus' byrådssal. Samt en meget flot, stor og nøjagtig model af Hirschholm Slot.

Adresse: Ved Møllen, 2970 Hørsholm. Alle er velkomne og deltagelsen er gratis.

Mandag 5. september kl. 15.00-17.00

Mindehøjtidelighed for vore faldne soldater fra Karlebo Sogn

I samarbejde med Karlebo Menighedsråd afholdes på Karlebo Kirkegård samt i kirken en mindehøjtidelighed for vore faldne soldater fra Karlebo Sogn. Mindehøjtideligheden afsluttes med et mindre traktement i Længen ved siden af kirken. Alle er velkomne.

Torsdag den 15. september kl. 18.00 - 19.30

Byvandring i Karlebo Landsby

Historikeren, cand.mag. Niels Storgaard Simonsen, vil fortælle om nogle af de gamle bygningers historie i Karlebo Landsby. Fra Karlebo Skole med den årtusinde gamle langdysse, missionshuset Sela, telefoncentralerne og videre til Karlebo Kro (tidligere forsamlingshus), den gamle middelalderkirke og den gamle Karlebo Kro fra 1627, de to købmandsforretninger, de to andre små Karlebo skoler, smeden og hjulmageren samt meget andet.

Mødested: Karlebo Skoles p-plads. Alle er velkomne og deltagelsen er gratis.

Torsdag den 29. september kl. 19.30-21.30 - foredrag

Fredensborg Slotshave – historie og restaurering

Som et bidrag til Fredensborg Slots 300-års jubilæum i 2022, vil landskabsarkitekt, ph.d. Christine Waage Rasmussen, Styrelsen for Slotte og Kulturrejndomme, fortælle om havens historie samt om det i 2014 afsluttede arbejde med at restaurere slotshaven. Et arbejde, som hun var den ansvarlige leder af. Christine er endvidere medforfatter til en bog om Fredensborg Slot og Slotshave, skrevet i samarbejde med kunsthistorikerne Bente Scavenius og Ulla Kjær.

Sted: Egedal Kirkes foredragssal, Egedalsvej 3, 2980 Kokkedal.

Entré: 25,00, incl. kaffe. Foredragene er åbne for alle.

